

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

**ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ
ТА ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ХХІ СТОЛІТТЯ:
СИНЕРГІЯ НАУКОВИХ, ОСВІТНІХ
ТА ТЕХНОЛОГІЧНИХ РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної
конференції

19 травня 2023 року

У двох томах

Том 1

Видавництво
«Юридика»
2023

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)
Є24

Рекомендовано до друку Вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 3 від 16.06.2023 р.)

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**.

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**.
Матеріали видано в авторській редакції.

Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та
Є24 глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх
та технологічних рішень : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-
практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.) / за загальною редак-
цією С. В. Ківалова. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2023. –
Т. 1. – 790 с.

ISBN 978-617-8263-39-3

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень». У першому томі збірника містяться наукові напрацювання вчених, практиків, військовослужбовців у теоретичній та емпіричній площині в умовах повномасштабного військового вторгнення у сферах філософських основ, загальної теорії та історичних досліджень держави і права, актуальних проблем світових соціально-політичних процесів, соціології та психології. Висвітлено питання загроз національній безпеці в їхньому конституційному вимірі, у рамках міжнародного та європейського права, трудового права та права соціального забезпечення, земельного, аграрного та екологічного права, пов'язані з функціонуванням економіки та підприємництва в умовах європейського вибору України. Розглянуто проблеми інформатизації та цифровізації суспільства, захисту інформації та кібербезпеки в умовах військового вторгнення, питання методики викладання іноземних мов, теорії та практики перекладу, проблеми лінгвістики та журналістики.

Збірник розраховано на наукових та науково-педагогічних працівників, здобувачів вищої освіти, практичних працівників у сферах юридичної, економічної, соціологічної, політологічної, психологічної, філологічної наук, журналістики та кібербезпеки тощо.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)"364""20"(062.552)

ISBN 978-617-8263-37-9 (у 2 т.)
ISBN 978-617-8263-39-3 (т. 1)

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2023

ВОЛОЩУК ОКСАНА ТРОЯНІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри міжнародної та кримінальної юстиції
Чернівецького навчально-наукового юридичного інституту,
кандидат юридичних наук, доцент

ЗЛОЧИН АГРЕСІЇ ЯК НАЙБІЛЬШ НЕБЕЗПЕЧНИЙ МІЖНАРОДНИЙ ЗЛОЧИН ПРОТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ, БЕЗПЕКИ ТА МИРУ

На жаль, війна, яка ще у минулому столітті потрапила під повну заборону норм міжнародного права, продовжує турбувати світ. І хоча імперативна норма *jus cogens* зобов'язує усіх у міжнародних відносинах відмовитись від застосування сили чи її погрози (нині це один з основних фундаментальних принципів міжнародного права, дотримання якого вимагається від усіх акторів міжнародних відносин – ст. 2 Статуту ООН [3]), все ж є держави-порушниці, які систематично не звертають на неї увагу, ініціюючи збройні конфлікти у різних регіонах світу. Однією із таких держав є рф.

Вже більше ніж рік Україна в стані повномасштабної війни, яку розв'язала рф усупереч усіх міжнародних норм, принципів та узятих нею зобов'язань, насамперед за Будапештським меморандумом [2]. Ті варварства та нелюдські знущання над нашим народом не вписуються у жодні моральні норми, норми справедливості чи людяності. Окупант на нашій території ігнорує і не зважає на ті цінності, яке людство виробляло століттями для того аби вважатися цивілізованим. Життя, гідність та свобода українців нині під прицілом російського окупанта. За даними ООН станом на 9 травня 2023 року зафіксовано офіційно 23 606 втрат осіб серед цивільного населення (8791 – загиблих, 14 815 – поранених) у більшості випадків через застосування зброї вибухової дії з широким радіусом ураження. Такі цифри не відображають справжньої ситуації, оскільки з територій, де ведуться активні бойові дії, інформація надходить або із суттєвим спіншенням, або із похибкою. Реальні втрати прорахувати дуже складно, але вони, як відмічають представники ООН, суттєво більші за офіційні цифри [1]. Прикро, що серед загиблих є діти, жінки та люди похилого віку. Зафіксовано надзвичайно багато випадків катувань, знущань, поневолень, зґвалтувань, внаслідок чого багато жертв отримали і психологічне, і фізичне каліцтво. Тобто наявні абсолютно усі жахливі наслідки вчинення актів агресії. Безперечно, що такі діяння росіян викликають осуд від усіх націй і народів. За Україною весь світ, оскільки зрозуміло, що така агресія зі сторони держави, яка володіє ядерною зброєю і цим завжди хизується та лякає, є надзвичайно великою загрозою для безпеки людства. Нині Україна виступає реальним щитом, як мінімум, для Європи.

Чому злочин агресії є найбільшою загрозою та викликом міжнародній безпеці, миру та міжнародному правопорядку? Причин можна назвати кілька.

Злочин агресії насправді можна визнати злочином злочинів.

По-перше, з-поміж інших міжнародних злочинів, саме злочин агресії вирізняється масштабністю та поєднується у найбільшій мірі із іншими, які відносяться до цієї категорії. Після збройного нападу державою-агресором на територію іноземної держави вчиняються воєнні злочини і злочини проти людяності. Також агресія доволі часто поєднується із злочином геноциду. Так відбувалось, зокрема, під час II світової війни (Голокост), так відбувається нині щодо українців. І прикладів історія дає чимало. Тобто можна стверджувати, що вчинення злочину агресії є початковою точкою відліку для вчинення і інших міжнародних злочинів. Це додає до характеристик цього злочинного діяння такі риси, як підвищена суспільна небезпека та масштабність.

По-друге, внаслідок своєї масштабності цей злочин призводить до неймовірно великих втрат. При чому якщо міста, села чи інші населені пункти, інфраструктуру, навіть фауну і флору можна відновити у повній мірі чи хоча б частково, то людське життя ніхто повернути назад не зможе. Якщо порівняти злочин агресії з будь-якими іншими кримінальними правопорушеннями, то жодне не бути мати таких жахливих наслідків у таких обсягах.

По-третє, злочин агресії є тим злочином, який неймовірно складно викоринити із практики держав. Як відомо, людство за весь час свого існування без збройних конфліктів прожило лише близько 250 років [4, с. 56]! Це дозволяє стверджувати те, що саме війна була і на жаль є природним станом і є доволі давнім творінням. Натомість мир – сучасний винахід, якому менше століття, якщо рахувати з 1945 року, коли було встановлено імперативну міжнародну норму про заборону агресії. І хоча людство рухається у правильному напрямку, проголошуючи антропоцентричні цінності головними орієнтирами і на міжнародній арені, і у своїх внутрішніх правових системах, усе ж ефективного механізму протидії та попередження вчинення актів агресії ще не винайдено.

Також слід відмітити ще один важливий момент. Вчиняючи злочин агресії, держава-порушниця фактично посягає не тільки на міжнародний мир та безпеку людства, а й на міжнародний правопорядок, тобто посягає на міжнародне право, адже ігноруються усі основні принципи, які становлять фундамент міжнародного права: принцип не застосування сили у міжнародних відносинах чи погрози її застосування, принцип невтручання у внутрішні справи, принцип територіальної цілісності, принцип недоторканості державних кордонів, принцип співробітництва, принцип суверенної рівності держав, принцип *pacta sunt servanda*, принцип мирного врегулювання міждержавних спорів, принцип поважання права народів на самовизначення та звісно принцип поваги прав людини. Таким чином, держава-агресор вносить хаос на міжнародній арені у міжнародній системі і тоді доволі часто аналітики і експерти задають питання: а чи є міжнародне право або чи воно може бути ефективним регулятором суспільних відносин? Тому можна із впевненістю стверджувати, що злочин агресії посягає на міжнародний мир, безпеку людства та основи публічного порядку

у світі, встановлені нормами та принципами міжнародного права як основа мирного співжиття між народами та націями.

Як можна наразі протистояти агресії у міжнародних відносинах? Очевидно, що та система міжнародної безпеки, яка була встановлена після II світової війни під егідою ООН, вже нині потребує суттєвої трансформації та модернізації. Не може держава-агресор бути постійним членом з правом вето Ради Безпеки ООН – органу, який відповідальний на міжнародному рівні за міжнародний мир та безпеку. Всі рішення та можливі варіанти мирного урегулювання конфлікту зазнають фіаско внаслідок застосування права вето на засіданнях цього органу державою-агресором (а рф є постійним членом). В такому разі жодної резолюції, яка б окреслила шляхи урегулювання ситуації, що загрожує миру та безпеці, не можливо прийняти. Тобто в Ради Безпеки ООН фактично «руки зв'язані». Виникає така собі патова ситуація. Адже згідно ст. 27 Статуту ООН рішення Ради Безпеки ООН *«вважаються прийнятими, якщо за них подано голоси дев'яти членів Ради, включаючи голоси, які збігаються, всіх постійних членів Ради»* [3]. Однак маємо тут зацитувати увагу на важливому положенні цієї ж статті, яке чомусь не береться до уваги, коли йдеться про голосування щодо ситуації по Україні. Ст. 27 вказує, що *«сторона, що бере участь у конфлікті, повинна утриматися від голосування при ухваленні рішення на підставі Розділу VI та на підставі пункту 3 статті 52»*. Після повномасштабного вторгнення рф на територію України відбулося 6 засідань Генеральної асамблеї ООН щодо визнання дій росії як активів агресії і засудження їх з вимогою припинення агресії та залишення російськими військовими території України. За результатами голосування у більшості випадків більше 140 держав голосували за такі резолюції. Фактично це 2/3 усіх існуючих нині держав (більше 70 %) визнають рф державою-агресором. Країни, які були проти таких резолюцій, у меншості – в залежності від голосування їх кількість складала від 5 до 7. Тобто злочин агресії визнано міжнародною спільнотою. Але така солідарність і підтримка всерівно не дає ефективних результатів – війна триває.

Які радикальні дії міжнародної спільноти мали б дати позитивний результат? Перший крок – застосування економічних санкцій щодо держави-агресора з метою нищівного впливу на її економіку. Другий крок – санкції щодо заборони вільного пересування громадян держав-агресора за кордоном, особливо вищого керівництва. Третій крок – виключення держави-агресора з міжнародних організацій, союзів та альянсів. Як видається, практика видворення держав-порушниць з міжнародних організацій, членами яких вони є, має стати в даному випадку при нагоді. За прикладом Ради Європи, яка виключила рф зі свого складу за порушення положень свого статуту, це мали б зробити і інші міжнародні організації. Найперша організація, яка мала б виключати державу-агресора, – це ООН, оскільки основною метою її діяльності є підтримання, зміцнення міжнародного миру і безпеки та розвиток співробітництва між державами світу, а агресія, природно, повністю несумісна з такою ціллю. Четвертий крок – притягнення

до відповідальності держави-агресора (і самої держави до міжнародно-правової відповідальності, і вищих органів державної влади та вищого військового командування до індивідуальної кримінальної відповідальності за нормами міжнародного кримінального права).

Отже, на підставі вищенаведеного можна констатувати, що злочин агресії внаслідок особливої підвищеної суспільної небезпечності, масштабності, жакливиx втрат – це найбільша загроза і виклик сучасній міжнародній безпековій системі. Наразі тільки спільними зусиллями усіх народів та націй, використовуючи усі можливі засоби дипломатичного і правового характеру, можна дати опір державі-порушниці міжнародного миру. Опір має бути консолідованим і максимально скооперованим. Відновлення публічного порядку на міжнародній арені має бути головною ціллю для усіх держав, без жодних виключень. Кожен суб'єкт міжнародного права має чітко усвідомлювати, що пасивна поведінка щодо держави-агресора дає порушниці поштовх до зростання «апетитів» по захопленню територій інших держав і ще більше нарощує бажання встановлення своєї гегемонії на міжнародній арені. Як видається, встановлення суворої відповідальності та засудження винних має слугувати не тільки встановленню справедливості і реалізації принципу невідворотності кримінального покарання за вчинений злочин, а бути в якійсь мірі певною превенцією для інших держав, які мають аналогічні наміри.

Список використаних джерел:

1. В ООН розповіли, скільки українців загинуло за квітень внаслідок російського вторгнення. 09.05.2023 року. URL: <https://www.slovovidlo.ua/2023/05/09/novyna/suspilstvo/oon-rozpovily-skilky-ukrayincziv-zahynulo-kviten-vnaslidok-rosijskoho-vtorhnennya>
2. Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. 05.12.1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text
3. Статут ООН. 24.10.1945 року. URL: [https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN %20Charter_Ukrainian.pdf](https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf)
4. Dupont P. La guerre et le droit: quell espoir pour le XXI siècle. Defence nat. 2001. Vol. 1. P. 53-61.

Ключові слова: злочин агресії, міжнародні злочини, міжнародний мир та безпека людства, міжнародний правопорядок, відповідальність за злочин агресії.

Key words: the crime of aggression, international crimes, international peace and security of humanity, international legal order, responsibility for the crime of aggression.

СЕКЦІЯ 8

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Бехруз Хашматулла Набієвич Концептуальність методології міжнародного права	304
Аракелян Мінас Рамзесович Юридичні клініки як засіб забезпечення доступності юридичної допомоги: міжнародний та вітчизняний досвід	307
Andreichenko Svitlana, Kosianenko Serhii The fight against impunity in international criminal law (through the prism of the aut dedere aut judicare obligation)	309
Сурілова Олена Олексіївна Обмеження методів та засобів ведення бойових дій в системі законів та звичаїв війни	312
Стець Олег Миколайович Використання компаративного підходу в порівняльному правознавстві	316
Акіменко Юлія Юріївна Участь України в уніфікації міжнародного приватного права в ЄС	319
Белогубова Оксана Олександрівна Гуманітарна дипломатія: стара форма і новий зміст	322
Vladyshenska Viktoriia About problems of non-proliferation of nuclear weapons	325
Войтович Павло Петрович До питання щодо формування та реалізації державної політики щодо доступу до правової інформації	327
Волощук Оксана Троянівна Злочин агресії як найбільш небезпечний міжнародний злочин проти міжнародного правопорядку, безпеки та миру	330
Гаргат-Українчук Ольга Миронівна, Юрчишин Наталія Геннадіївна Проблеми міжнародного захисту прав людини	334
Градецький Андрій Вікторович Суб'єкти протидії воєнним злочинам та попередження збройних конфліктів	337
Гриб Анна Миколаївна Роль незалежної міжнародної комісії по розслідуванню порушень в Україні	341
Грабинський Михайло Ігорович, Грушко Мальвіна Валеріївна Питання відповідальності за порушення зобов'язань державою-попередницею в міжнародному праві	343